

MARIA BARBAL

A L'AMIC
ESCOCÈS

MARIA BARBAL
A L'AMIC
ESCOCÈS

COL·LECCIÓ CLÀSSICA
PRIMERA EDICIÓ: GENER DEL 2019
© MARIA BARBAL, 2019
© COLUMNNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.
AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA
ISBN: 978-84-664-2463-9
DIPÒSIT LEGAL: B. 28.599-2018
COMPOSICIÓ: MONTSE ARMENGOL
IMPRÈS A: CAYFOSA

WWW.COLUMNNAEDICIONS.CAT

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

Taula

I

Lletra	19
Germans.....	23
Braços.....	31
Sastreria Enrich	35
Carrer Pamplona.....	45
Itinerància.....	53
Dies com anys	61
Feina i més feina	67
La pluja, sempre ella	73
Una carta.....	77
 Guerra	 81
Vermell	83
Blanc.....	87
Verd.....	91
Blau	95
Blanc i vermell	99
Negre	107

Noia	119
1	121
2	127
3	131
4	137
5	139
6	143
7	147

II

Veus. Mirades	155
Calamanda	157
Pere	169
Benet pare	173
Pia	179
Joan	183
Veva	191
Oncle Antoni	199
Encarnació.....	207

Elvira	215
Desperta i somniant	217
Roses i espines	221
Tu ets amb mi	227
Minairons.....	231
Filigrana	235
«Perdona a tu pueblo»	241
Trenant adéus	245

Benet	249
Llum.....	251
Companyia	255
Família	259
Passos	261
Vergonya.....	265
Deutes.....	271
Amistat	275
Romanticisme	279

III

Epíleg	285
---------------------	-----

Érem tan joves que ens havíem dit adéu per sempre.
Llavors, quan ens vam conèixer, jo estava tan enra-
biat amb aquella guerra, aquell desastre, amb aquella
Espanya, que, sense saber més que unes poques paraules de
castellà, les feia servir per renegar. Imagineu-me tal com era:
vint-i-tres anys, musculat i no gaire alt, colrat, pèl-roig, i dient,
farfallós, un discurs incomprensible. Com per sortir corrents
del meu davant. El pobre Benet, al meu costat i sense poder par-
lar, escoltava la cadena d'errors que jo, amb el meu espanyol
inepte, havia detectat en l'exèrcit republicà com si cada un fos
culpa seva. Per què no li deia dretament que havia perdut tots
els companys, dins del grup dels britànics del batalló Lincoln,
la XV B.I., la que s'havia integrat en la 15a Divisió, on ell estava
assignat?

El cas era que, després d'una nit difícil, i quan vaig fer una
pausa en el meu desvari, el meu company d'ambulància, enviat
més tard, com jo, a la mateixa cambra del mateix hospital base,
anomenem-la olla de grills número u, estava escolrit com el
guix i amb l'expressió desencaixada. Ni sabia encara com es
deia ell!

Havíem arribat al vespre, l'hospital estava a les fosques, el
sopar servit. Abans de dormir, ens van portar un panet i un vas

d'aigua a cada un. A la sala se sentien sorolls variats, algun crit, gemecs, però també rialles, converses. Alguns devien estar a punt de rebre destinació al front i, segurament, aquell fet els accelerava les ganes de fer renou i d'oblidar-se'n. Així doncs, mentre us ho afigureu, jo em posaré la mà al clatell. Us asseguro que la ferida que hi tenia era com si una burxa clavada hi fes forat. El cap em feia molt mal, però almenys ningú no m'acabava d'insultar com li havia passat al Benet. Imagineu-vos això: el portalliteres de l'ambulància havia resultat que era un xaval del seu poble, que, en reconeixes tots dos, quan el Benet havia intentat parlar-li sense aconseguir-ho, havia rigut dient que ja entenia que el Benet no volgués tornar al front. Aquell soldat tenia taques rodones a la pell, us juro que la seva fesomia retirava a la d'un gos dàlmata. Vaja! Que llest! I és clar que no hi volia tornar! Qui volia anar cap a la mort o el dolor? Però, d'això a fer-se passar per mut amb un veí del poble! Em vaig quedar amb ganes de partir aquell morro a trossos i això que el Benet encara no m'era res.

Doncs, el que deia, per tota rebuda ens van portar un panet. Jo estava mort de gana, com quasi sempre, però el Benet a penes podia empassar-se les petites mossegades que hi feia, tenia tota la boca afectada, com si fos de suro. Em va oferir un tros del seu i jo, per punt, li vaig dir que no, que no. Ei! Que no tenia manies! Us juro que me n'hauria empassat quatre, de pans mossegats com aquell, però cadascú és com és! Així, doncs, imagineu la fila que fèiem. Embenats del cap. Ell, d'una banda; jo, de l'oposada i del clatell. Bruts, cansats, i, sobretot, desesperats.

L'endemà tots dos vam recórrer els passadissos de l'hospital, perduts, sense que ens fessin prou cas, ignorant quan ens atendrien. Ningú més no entenia que el Benet, a part de la ferida al cap, intentava articular mots i no ho aconseguia. El poc personal que treballava allí no tenia temps de fixar-s'hi, hi havia casos amb més sang. Ell havia quedat incomunicat. Tal vegada, un foraster com jo era algú adequat per captar el seu silenci, el pes de la seva angoixa, algú que a penes sabia deu frases en espanyol i que estava a punt d'esclatar.

Els soldats ingressats a l'hospital base feien l'efecte d'estar tan sonats que em van abonar la idea que la part millor de la gent del país havia desaparegut. I ho vaig dir així al company. L'expressió del Benet, de dia, era d'alerta, com si, d'un moment a l'altre, pogués tornar a caure una pluja de foc i notés com els ulls se li tapaven amb un líquid i, en acabat, a la mà que s'hi passava, hi trobés sang. Llavors jo, com havia anat el bombardeig, no ho sabia. Les meves paraules devien fregar el seu dolor, però es veu que jo no podia parar de remugar. Estava convençut que es menystenien els voluntaris internacionals, que era una situació injusta i depriment per a tots. Pregonava que ja no veia l'hora de tornar a Escòcia, d'anar-me'n d'Espanya. Preveia quin seria el final d'aquella guerra. Tot em feia fàstic. Ai!, amb quin talòs furibund es va trobar el Benet!

Per sort meva, quan ja pensava que allí hi pararia boig, em van incloure en una ambulància on em vaig trobar amb d'altres voluntaris estrangers. Recordo quan li vaig dir adéu. Feia menys de quatre dies que ens coneixíem i, veient-li la cara, vaig saber que se sentia abandonat. Suposo que el fet d'haver estat ferits a la zona de Gandesa, d'arribar tots dos junts amb l'ambulància des del refugi on havíem rebut les primeres cures, la companyia silenciosa que ens havíem fet mentre al nostre voltant no trobàvem atenció, ens havia unit. Quan vam encaixar, els seus ulls brillaven, la boca serrada, i una calrada em va pujar al pit. Tot seguit, vaig girar-me de pressa per entrar al vehicle. Contempleu la meva esquena de llavors, massissa, vestida d'uniforme, amb les aixelles molles de suor, mireu com passa llimada damunt les cames, cap a l'ambulància. Ja se sap que al clatell no hi ha boca per parlar o somriure, i encara menys si està embenat.

M'havia apuntat de voluntari perquè les idees comunistes em semblaven convincents i per perdre de vista mon pare. Em sembla ara que hi havia el desig d'aventura sumat al de ser útil a una causa justa. Me'n vaig anar d'Edimburg sense avisar la família, era una mica animal, jo. A hores d'ara ja ho deveu saber.

Després de la mala experiència a l'hospital base, Vilaboi va resultar un espai on vaig recuperar la salut i la calma. L'hospital ocupava una casa noble d'una família que havia fet diners a Cuba. Allí, l'atenció mèdica va ser professional, l'ambient amable i, al cap de vint-i-quatre hores, estant a l'habitació de dotze llits on m'havien instal·lat, vaig veure-hi entrar el meu amic mut. En retrobar-nos, a la salutació que ens va reunir de nou, no hi calien paraules.

En aquell centre vaig passar-hi quinze dies, en què vam esdevenir inseparables. A la fi, el Benet, amb dificultat, començava a articular síl·labes i algun mot. A poc a poc, el polze i l'índex de la seva mà tornaven a la normalitat. Solíem passejar junts. Ell duia un bloc amb dibuixos i escrits; com podia, dibuixava les palmeres i els altres arbres del jardí. De vegades, escrivia una paraula al paper i me l'ensenyava. Jo em defensava en un castellà escàs, però allò important ens ho vam dir a base de mirades i gestos. M'oferia tabac perquè veia que fumava més que ell i jo quasi sempre el refusava. A la matinada, la tos em matava i sempre em llevava de mal humor. El metge de Vilaboi havia encertat la curació del meu estat nerviós. Al meu historial constava que m'havia resistit a llevar-me després de tantes morts, havia desobeït, i havia donat mostres d'agressivitat durant les primeres cures de la ferida de metralla al coll. Havia exigít la repatriació. Sempre com més va pitjor, jo, llavors. Així doncs, allí, em vaig aquietar. Al Benet, se li havia pronosticat la recuperació de la parla. Jo m'havia proposat no dir-li res més del que pensava de la guerra i els comandaments. A ell, encara li'n quedava, de guerra. Notava com l'afectaven les notícies i els rumors que ens arribaven sobre la situació al front. A més, jo comptava amb poques paraules per fer-me entendre; amb cap ni una per matisar.

És clar que el Benet hauria pogut morir a la guerra, com jo havia imaginat de vegades. I jo, a la Segona Mundial, com ell es va témer en recordar-se de mi. Del que jo estava quasi segur era que, després de l'ingrés a Vilaboi, quan ell ja tornés a enraonar

i recuperés la sensibilitat perduda a la mà, l'enviarien de nou a lluitar. Més possibilitats: tant el Benet com jo hauríem pogut morir després de les guerres per qualsevol altra circumstància. O, senzillament, que mai més hi hagués hagut retrobament.

Ara podria dir coses meravelloses del meu jo jove, però, la veritat, em veig com un trinxeraire, vanitós i enrabiad. Havia sofert sense a penes créixer, havia vist morir com mai, havia passat por i em creia superior als espanyols pel sol fet de ser escocès. Per tant, no diré res gaire bo de mi en aquella època. Encara que, en alguns aspectes, era molt més idealista, millor, que no pas ara.

Llavors, del Benet, ja n'havia deduït qualitats infreqüents. La generositat, la paciència. Com resistia la mudesia, amb aquells ulls tristos, amb aquelles paraules com formigues en corrua, que omplien el seu bloc al costat dels dibuixos, i que llavors jo hauria volgut llegir i entendre. Qui podia imaginar que, al cap d'un munt d'anys, tornaria a veure aquells papers, quan ja no serien blancs?

Lletra

Finals de setembre, l'any tretze del segle vint. Va arribar en temps de tardor, quan es mesuren les clarors, s'escurcen els dies. A casa dels seus pares, hi devia haver caliu, escalfor i somriures, un nen, el primer fill del Benet i de la Pia. Li van posar el nom del pare.

La plaça de Dalt i el carrer de Mig de Riublanc seria la zona dels primers passos. A redós de les cases, la mare devia trobar un recer per posar-lo al sol, esquivant els moments que, des de les altures, el vent davalla com un dimoni bufador. Se sap què passa quan algú neix en un lloc on les dimensions són gegants? El Montsent, la muntanya que al cap de la vall empara el poble, sobrepassa els 2.800 metres d'altitud, al davant hi ha el Pic de l'Orri. El riu Noguera Pallaresa és mitjà, la seva aigua ve de les neus pirinenques, saltant nerviosament entre granits i pissarres, i encara hi ha el barranc, que, cada dos per tres, inundava els horts de la vora del poble. El cel. Quan és que per primer camí una criatura alça els ulls cap a alguns límits visibles del seu món?

Amb el temps, el Benet anirà a estudi, i ja abans haurà tingut amics entre la xicalla del poble. Jocs no gaire didàctics, sense joguines. A caçar gats a cops de roc, robar fruita verda dels horts, pujar al castell, amagar i parar, picar portes

i aventar-se a córrer. Posar els peus al barranc i fer-hi punteria amb les pedres planes, esmolades, fragments de llosa, pissarra grisa, quasi negra. Més endavant, al riu, allà on el so de l'aigua ho domina tot, on cobreix les veus com una mantellina de malla espessa, on acompanya sense avís, mareja quan hi ets a prop, fins que anulla el sentit de l'oïda. Amb branques de clop, barques i xurriaques, el verd de les fulles, el dels prats d'herba per al bestiar, el verd dels brots de sabonera, de les ordigues, els cordills verds de la vidalba, les altes tiges del cascall, l'herba adormidera, coronats de rosa, malva, blanc, els safrans entre les sabates, sota les soles, la dent de lleó, un univers variat, acostumat i per això a penes visible, que recordarà més endavant, lluny, amb un dolor salvatge. Un món a penes tocat per homes i dones, triomfant encara damunt les seves vides, una natura que cal reverenciar, i vetllar-ne els excessos. Allaus, riuades, tempestats, ventades, sol ardent. És xic dins l'univers que se li fa present com un alè circumdant, més encara que el dels seus pares i veïns. Les contalles primeres parlen de l'óssa, que assetja els pobres, amos dels prats ben amunt de la muntanya, i li encomanen l'herència dels humils, la que li pertoca, geganta, re-vestida d'un pelatge bru i unes sarpes amb urpes com ganivets.

Germans

Al cap de no res, ben just parava dret, va arribar una nena; l'hi presenten com la germaneta. No li posen Pia, ni Rosa, ni Carme, ni Joana. La bategen com a Genoveva. Quin nom més llarg! Va ser un gust que va rebre la mare de tots dos. En la seva joventut, la Pia havia conegut una senyora, guapa i elegant, educada a Barcelona, que l'havia enlluernat i que es deia Genoveva. D'alguna manera, amb el nom, dibuixaria el destí de la filla. La nena seria intel·ligent, guapa i elegant en un grau alt. Massa qualitats per a tenir un destí semblant a la majoria. Però Genoveva, no. A casa li diran nena o Veva. Serà l'amiga principal del Benet, amb qui primer jugarà malgrat haver-lo destronat d'una humil cadira de vímet, però aviat tots dos aniran per terra.

La mare sap llegir i escriure i, seguint la recomanació d'un *hermano* que fa col·legi al convent del costat del riu, subscriurà els fills a la revista *Patufet*. Ell i la nena es barallaran cada cop que arriba.

—Jo primer!

—Primer jo!

Tots dos germans fan calligrafia, lletres com cargols. A pleret s'inflen les os com les closques de ratlletes grogues, roses i blaves del cargol de muntanya. Semblant a la ganxa

dels raiers i a les cargolines blanques, s'alcen les eles i les bes. En canvi, les is s'allarguen com les banyes dels bovers amb el puntet, l'ull múltiple al capdamunt. Ell no ha vist encara closques nacrades, amb els colors de l'arc de Sant Martí que descobrirà al cel.

A l'altra banda de la plaça, de casa seva, hi viuen uns oncles. Ell, germà del pare, ella, germana de la mare. Joan i Bepeta. El primer cosí, el Joan, serà també de la colla dels amics del Benet. I encara a Riublanc hi ha més cosins. En certa manera, el poble és una gran família, i ell s'hi sent segur. El pare treballa aquí i allà. És fill de casa Obrador de Reniu, vuit germans, la nena va morir al cap de poc de nàixer, i és el segon, no té terres, ni bestiar, només dos braços i un cap serè. A penes sap llegir i escriure, però sí enraonar i explicar fetes amb gràcia, al voltant seu es fa un redol de persones i riuen homes i dones, escatainant algunes d'elles amb les veus agudes com gallines reclamant l'atenció del gall. Al final, el pare del Benet entra de peó d'Obres Públiques. L'època és passadora. Un dia l'oncle Josep els porta un cadell de gos que el fa feliç, el segueix arreu. A estudi, la Veva i ell han competit entre els primers. El mossèn captarà el Benet d'escolà i ell ho fa bé. Aviat s'aprèn la missa i els oficis. Un dia diu a sa mare el capellà:

—Si el Benet anés al seminari seria un rectoràs!

Una vegada coronat l'estiu, hi ha una festa que el seu pare no es deixa pedregar cap any. Amb rucs, mules, egües i cavalls, els homes a peu, acostumen a emprendre la pujada a l'ermita de Sant Miquel, on se celebra l'aplec d'aquesta diada. El 29 de setembre ja fresqueja, però si no ha de ploure, encara el bon temps els acompanyarà. Surten de bon matí, caminaran paral·lelament al corrent de la Noguera mentre, alçant la mirada a l'altra banda del riu, el bosc ja s'albira. Passat el pont, es tomba a la dreta i al cap d'una bona estona de pujar la colla del Benet farà parada al poble dels padrins, a Reniu. La padrina s'esvera de tan contenta. No para de repetir «Jesús, los meus fillets!» i d'anar d'una banda a l'altra

de la cuina oferint-los menjar i beure per tal d'obsequiar-los. Aquesta bona dona que ha parit vuit criatures, set nens, tots sans i adrets, té un temperament servicial i bondadós. La llarga taula està parada quan arriben. Tot té llum i el menjar i el beure, els plats i els coberts, les tovalles i tovallons, són pinzellades de color tapant la noble fusta de noguer. Les veus dels germans s'encreuen entre si i amb les de les seves dones. Els menuts alternen la tafaneria amb salts i corredisses per l'escala, i enmig d'ells hi ha el Benet, percebent les flaires del foc i del menjar.

Mentrestant, a casa, la nena i ell rebran un germà, a qui batejaran amb el nom de Pere. Poc temps més tard, s'acaba la feina de la carretera paral·lela al riu Noguera Pallaresa i, si el seu pare vol continuar treballant a Obres Públiques, ha d'anar cap a la Noguera, el poble més gran de la comarca. Malgrat tenir casa, essent com és pubilla, la Pia la tanca i, amb la canalla, segueix el marit a un tercer pis sota teulat, l'espai reduït a tres dormitoris, un lavabo amb banyera, una cuina xica i un rebost. Un dels dormitoris és fosc, completament interior, però la resta del pis és clarent i airejat, fred a l'hivern, molt calent a l'estiu. També, a tocar, com a Riu-blanc, hi ha una plaça, igualment de terra, tan gran aquesta que al Benet li sembla un descampat.

A la Noguera, s'enyora molt dels cosins. Allí, la muntanya que vetllava el seu poble des del cim extrem s'ha convertit en una massissa serralada no tan llunyana. Des del terrat la guaita i n'intueix la semblança amb una gran sargantana adormida. El riu brunzent que saltava per les roques immòbils s'ha tornat, aquí, mans com una catifa. La gran presa n'ha frenat l'ímpetu i les comportes regulen la seva transformació en llum. Encara a tots dos germans els vagarà d'anar a escola i aprendran, llegiran, faran sumes i restes i multiplicacions. Dividiran. Són bons estudiants i les seves lletres són més ràpides, les fan mitjanes, els han ensenyat que siguin inclinades cap a la dreta. Ara semblen boniques cargolines.

Ajaçada la ema; escapçades la ena i la ve baixa; la ela i la be alta, dretes. El poble resulta perdedor al principi però, de mica en mica, la Veva i ell aniran enllaçant amics i amigues. Els cosins han quedat a Riublanc esperant el seu retorn, sobretot el Joan i, a Reniu, el Pepe. Sigui com sigui, per Sant Miquel procuraran anar tota la colla a l'aplec. Els padrins se'n ressentirien si no hi acudissin. El Pere encara és xic, però la Veva i ell en parlen engrescats.

El Benet té la cara plena però és fort i prim de cos. Si fos més alt, dominaria del tot entre els de la seva telerada. Castany de cabells i ulls. Els seus germans tenen les nines verdes com el pare. Ell és el gran, en qui recau el reny més punxent. La Veva és rossa i clara, molt bonica, i sobretot no es deixa passar la ploma pel nas ni la mà per la cara, llesta com l'argent viu. La mare, a la Noguera, perd la paciència, sovint amb tots dos. Ella ha deixat el poble i la casa per seguir l'home, ha deixat la germana, tan propera; ai, Bepeta!, ha venut conills i gallines i ha abandonat l'hort. La Noguera no li agrada. El Benet pare s'ha de quedar a dormir pels pobles on treballa. Allà on fan camins, conduccions d'aigua, on pavimenten la carretera. La Pia passa dies sense veure'l i quan ell arriba, dissabte, rebentat, brut, li porta un tarter de roba per rentar i no té ganes d'apariar res de la casa ni de dur-la a passeig ni de sentir les malestes dels fills. Sort que el nen, el caganiu, és la joia de la mare. Sense el Pere, sense les llibretes escolars dels dos grans, no sap ella si ho resistiria. La Pia les llegeix puntualment, així com el fullet del calendari. Cada dia hi ha consells, ensenyances, devocions, receptes. Troba les veïnes curtes d'enteniment i xafarderes.

El Benet continua ocupant els primers llocs a l'aula, aprèn de pressa, com sa germana. Hi ha entre tots dos una mena de rivalitat alegre. Però mentre allò que no entenen fa riure la Veva, al Benet, li fa néixer una mirada fixa, i alhora l'expressió li tibia. Pensa que pensaràs. No li agrada ser, durant la setmana, «l'home de la casa», «la meua esperança»,

com diu la mare, sempre amb el xic en braços, i un petó a la seva galta. Ell voldria tenir el pare sempre a prop tallant les queixes sovintejades de la Pia, els ploricons. Voldria el pare dient s'ha de fer això o allò altre. Decidint.

Escoltar, pensar, escoltar, callar. Fins que un dia, no podent resistir més el pes de les paraules, surt disparat de casa, s'escapa. Sovint anirà cap al riu on es van banyar el primer diumenge, acabats d'arribar, tots junts, rient contents. Fins la mare somreia a les bromes del pare, que els esquitxava, i el Benet va ser l'únic que va mullar-se del tot. L'únic recer ara és esfumar-se. Volta pels carrers de la Noguera, si és dilluns hi ha un gran mercat i, sempre, bastants cafès i el Pabellón, un local on s'hi fa revista. Va sentir explicar a uns homes que hi canten noies guapes, bastant escotades, però a més hi fan cine. Imatges que es mouen mentre algú toca el piano. A ell, el cine el farà riure i el farà plorar, l'allunyarà de mare i pare i de tot allò de prop, i se sentirà orfe, lliure, quan sortirà al carrer, després d'haver viscut qui sap quantes aventures a dins de la sala. Li agrada anar a l'escola, el dibuix i les matemàtiques, sobretot, i la lectura, encara que estudien en castellà. No entén que si tots parlen català, els llibres siguin completament en castellà i els mestres també el facin servir, alguns amb dificultats. Ho diu a casa. El pare li respon:

—Saps què és una dictadura?

La nena salta abans que ningú altre.

—Jo no!

Ell ja l'hi ha sentit dir, al pare, i no piula, comença a calibrar l'avantatge que callar suposa.

—La que dicta dura!

El pare deixa anar una rialla després de respondre i la nena acaba rient, però ell sap que la Veva no ho ha entès. De fet, ell tampoc ho entén del tot. Perquè dictar sap què és. I dur és el contrari de tou. Però creu que el pare no els ho sap explicar i amb la broma tapa les preguntes que podrien venir. Ja s'ha alçat. Anirà al dormitori i es mudarà. La mare

correrà al seu darrere pidolant que torni aviat, recordant-li que falta oli, remugant de tanta roba bruta, lamentant haver-lo acompanyat a la Noguera. Això últim no sap el Benet si el pare ho ha sentit, perquè ja baixava afuat l'escala i ella ho ha dit des del replà, emparada a la barana. Alguns veïns sí que ho deuen haver sentit i la mare tornarà a doldre's perquè diu que hi ha una mala pècora que deixa la porta oberta per escoltar-los i quan ella se la troba li riu amb la mirada.

La nena i ell s'han amagat al terrat quan, ja ho saben, havent tancat la porta, la Pia esclatarà en plors i tots dos, com si s'haguessin posat d'acord, s'han entaforat entre el safareig i la barana del terrat, allà on fa un reclau des d'on es veu el carrer i la plaça; enllà amunt, la gran serralada del Montsec. La germana se l'ha mirat mentre aguantaven la respiració i la mare guaitava el terrat des de la porta del petit menjador, que es troba tocant al rebedor, que és seguit del replà on ella ha deixat anar el seu retret. Al cap d'un instant, en què la dona ha anat corredor enllà, on hi ha el lavabo i la cuina, els dormitoris —en un, el Pere hi fa la migdiada—, llavors ells dos han esclafit a riure perquè, deixant de banda els plors, han sentit com deia:

—On són aquest cony de canalla? Entre tots m'han de fer parar boja!

Ara ja són grans i surten al carrer tots sols. La Veva ha cridat des del rebedor que van a jugar, sostenint el germà la porta oberta, i han baixat de cap i de cul, corrent i saltant graons abans de cada replà i, a l'entrada, amb el carrer a un pas, ella que li diu:

—Anem a picar portes, Benet?

Ell l'ha seguit sense respondre. Pensa en la mare, que llavors es deu estar fent un tip de plorar i que, quan tornin, s'haurà calmat però els guardarà una mena de rancúnia. I també pensa que el pare li podria explicar on va quan surt, dir-l'hi bé cada vegada i comentar-li al cap de quanta estona tornarà. A ell, ja li agradaria ser com el seu pare quan fos

gran, tenir desimboltura i un mot sempre a punt per tallar una conversa enutjosa. Fer riure amb les anècdotes. No té ganes de picar portes i convenç la nena per anar al riu a fer punteria amb les pedres.

De seguida passen els dies, els mesos, els anys, li sembla, encara més de pressa. A la Noguera s'hi troba bé, ja és un xicotet, ha après molt, no li ve de gust jugar amb la germana i ho fa només quan la veu pansida o ell no sap què fer. El cos de la nena també s'ha estirat i, com el Benet, ella s'ho passa bé llegint i aprenent i té amigues. Ara, el poble gran els agrada molt a tots dos i rarament pensen en Riublanc. No fa pas d'escolà, el Benet, i a l'acadèmia on ha continuat estudiant tot són mestres, no hi ha cap capellà. El Pere ja campa pel seu compte i sempre empaïta el germà gran, a ell, i a la nena, perquè vol jugar-hi. El pare guanya més i, gràcies al do de saber manar i de tallar converses, l'han ascendit a encarregat. Qui continua igual, com si el temps l'hagués fermat al mateix punt, és la mare. Es queixa, retreu malifetes als dos grans, «per qui tant m'he sacrificat», i té guerra oberta amb el marit. El Benet i la Veva ja entenen bé els penjaments que la seva mare dedica al pare, el qual passa poca estona a casa.

—Vés-te'n amb la fustera; corre, carnús, ja et deu estar esperant!

La fustera és la veïna de sota, aquella que deixa la porta oberta per sentir què es diuen. El pare baixa els trams d'escaleres de pressa, de pressa. Té les cames llargues, fortes, i normalment no respon. El Benet serra la boca i, de vegades, fins els punys quan això passa. Sovint, salta cap al carrer darrere el pare però no el segueix, fa tombs pel poble. Troba un amic, o no, depenent de l'hora i del dia. Té moltes ganes de ser gran, marxar, i no preocupar-se més que de treballar, deixar la roba bruta en tornar a casa els dissabtes. Però li sap greu que, en comptes d'enfadar-se com fa ell, d'un temps ençà, la nena plora si hi ha una estampida entre els pares.

El pitjor de tot és allò que la mare els inspira. És intelligent, però no sap tractar-lo. Com podrien ells...? Un dia, després d'una escena entre Benet pare i la Pia, tots dos germans prometen no casar-se mai. Cada un ho diu pel seu compte, però es guaiten l'un a l'altre com si es tractés d'un pacte amb testimonis mentre fan un petó damunt dels dos polzes encreuats.